



۲۰۱۷/۰۱/۱۵



آصف بهاند

## لارورکي لارويان

### شپاړسمه برخه

#### په ماسکو کې د افغانانو فرهنگي هڅې

#### د استاد الفت شپاړسم تلين:

د استاد الفت د شپاړسم تلين لومړنی خبرې په څو تيرو ادبي غونډو او شخصي ليدنو کتنو کې طرحه شوي وي. د همدې مقدماتي خبرو په پای کې وپتيل شوه چې د استاد الفت شپاړسم تلين به د يو سيمينار په ترڅ کې نيول کيږي؛ نو هماغه و چې د ۱۳۷۲ کال د قوس په ۲۲ (د ۱۹۹۳ م کال د دسمبر ۱۳) ماښام د روسي پښتو پوه استاد گيرس کور ته دغه کسان د د کتابونو د اخستلو او مشورو له پاره ورغلو:

لطيف بهاند، زرین انخوړ، استاد محب، ممتاز ارمان او آصف بهاند. ما له ډيرو پخوا کلونو څخه، کله چې په کابل پوهنتون کې محصل وم او بيا همالته تدریسي غړی شوم، د استاد گيرس نوم اوریدلی و؛ خو په همدې ورځ مې د لومړي ځل له پاره وليد، مخامخ ور سره وغزیدم او خبرې مې يې واوریدلې. د گيرس کور د يو موزيم بڼه درلوده. هر څه شاعرانه او په خاص نظم سره ايښودل شوي وو، خو نه په روسي ستايل او انداز، بلکې په ځانگړي افغاني ستايل:

- څو ځايه په ښکلي خط ليکل شوي «بسم الله الرحمن الرحيم» او راځړول شوی و،
- د پښتني اتن ښکلي عکسونه،
- د افغانستان له ښکلو درو څخه د اخستل شويو عکسونو ښکلي منظرې،
- د افغانستان د تاريخي ابداتو ښايسته عکسونه،
- له لرگو څخه د جوړو شوو اوبنانو کتارونه،
- په پښتو ژبه گڼ شمير چاپ شوي کتابونه،
- په خپله گيرس،

او... د دې موزيم قيمتي شيان وو.

د استاد گيرس د ناستې کوټې يا لوست خونې په ليدلو سره هر څوک په دې پوهيدل چې دا د يو افغانستان پوه او پښتو پوه د ناستې ځای او د کارخونه ده.

د خبرو په پيل کې گيرس له مور څخه د افغانستان، په تيره د وران او اور اخیستي کابل د حال پوښتنه وکړه. حتی د ټاکلو کورونو، ځايونو او ودانيو نومونه يې يادول او پوښتنه يې کوله چې دا ځايونه وران وو که ودان؟ وروسته له دې پوښتنو څخه مو د الفت د تلين موضوع ورته ياده کړه، ده په ډيرې مينې او زړه سوي د مرستې وعده وکړه او مور ته يې د مقالو د ليکلو په خاطر دغه کتابونه په واک کې راکړل:

- د پښتو مناره،
- لورخيالونه او ژورفکرونه،
- اوسني ليکوال، لومړی او دويم ټوکونه،
- غوره نثرونه،
- غوره اشعار،
- دزړه وينا.

په همدې ورځ له ده څخه وغوښتل شول چې دی د الفت په محفل کې په دې وغزيرې چې په پخواني شوروي اتحاد کې په الفت باندې څومره کار شوی دی. ده هم ومنله. د ده له کور څخه د تيليفون په کرښه له گراسيمووا څخه هم د مرستې غوښتنه وشوه چې په غونډه کې گډون وکړي او يو څه وليکي، هغې هم موافقه وکړه.

لطيف بهاند او زرین انخوړ د ۱۳۷۲ کال د قوس په ۲۴ (د ۱۹۹۳ م کال د دسمبر ۱۴) نيټه باندې د الفت صاحب د سيمينار په اړوند له استاد لبيديف سره وليدل. هغه هم وعده وکړه چې يو څو به دا سيمينار د ختيځ پيژندنې په انيسيتوت کې، د لبيديف په مرسته جوړيږي او بل دا چې دی به «د استاد الفت ژبه» تر سر ليک لاندې يوه مقاله هم ليکي.

د پاڼو شميره: له 1 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ [maqalat@afghan-german.de](mailto:maqalat@afghan-german.de)

يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پاڼوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولئ

او با لآخره د استاد الفت د شپاړسم تلین ورځ را ورسیده او له پلان او پروگرام سره سم د ۱۳۷۲ کال د قوس د اته ویشتمې ورځې (۱۹۹۳ م دسمبر ۱۹) په دريو بجو د سيمينار پرانستونکې غونډه جوړه شوه. د غونډې مشري ښاغلي عبدالله شادان کوله. ده په پيل کې په ماسکو کې د تر سره شويو فرهنگي کارونو په اړوند معلومات وړاندې کړل. وروسته له هغه يې د روانې غونډې د جوړېدو پر اړتيا او څرنگوالي خبرې وکړې او بيا يې په لنډ ډول د استاد الفت بيوگرافي ولوستله.

په سيمينار کې لومړنۍ مقاله د استاد نوميالي وه. دې مقالې دوي برخې درلودې: لومړۍ برخه يې د نوميالي او الفت د ليدو کتو د خاطر اتو گزارش و. بله برخه يې د استاد حبيبي هغه ليک و چې د محصل په نامه په بيلابيلو خپرونو کې خپور شوی و. بيا مشهور ختيځ پيژندونکي، پښتو پوه، د آسيا افريقا د انيسيتوت د آريايي څانگې مشر استاد لبيديف خپله مقاله چې «د الفت د آثارو ژبه» تر سر ليک لاندې ليکل شوې وه، واوروله. د ده مقاله ډيره لنډه وه. وروسته له هغه د کابل پوهنتون پخواني استاد رسول جلالزي ته وار ورسيد چې مقاله يې «د الفت په اشعارو کې د وطن مينه» تر سر ليک لاندې ليکل شوې وه. ور پسي اعظم رهنورد زرياب خپله مقاله واوروله. ده د استاد الفت د ژوند او آثارو په باب د خبرو کولو په ترڅ کې د دې يادونه وکړه چې دی د لومړي ځل له پاره د الفت له نامه سره څنگه آشنا شو. زرياب د استاد الفت د شخصيت په بيلابيلو اړخونو باندې تر دغو سر ليکونو لاندې رڼا واچوله:

- ۱ - از رهگذر کار های دولتي،
- ۲ - از رهگذر کارهای سياسي و اجتماعي،
- ۳ - از رهگذر آثار آفرينشي،
- ۴ - از رهگذر کار های پژوهشي و ترجمه،
- ۵ - از رهگذر کار های ژورنالستي.

وروسته له هغه داود جنبش د استاد الفت «زما خوب» تر عنوان لاندې شعر ولوست. بيا استاد گيرس خپله مقاله «د الفت زما په ژوند کې» تر سر ليک لاندې ولوستله. د گيرس خبرې له دوو اړخونو د پام وړ وې:

يو څو تر پايه په پښتو وغږيد، او بله دا چې د پخواني شوروي اتحاد په حدود کې يې هغه کسان وښودل چې په الفت باندې يې څيرنيز کارونه کړي وو. گيرس دا هم وښودله چې د ده په کار او آثارو کې د الفت اثر څومره جوت او څرگند و او دی او ده چيرته د چا په حضور کې له الفت صاحب سره خبرې او ليده کاته کړي وو. وروسته له هغه «د الفت نثر عاطفه ده» تر سر ليک لاندې اصف بهاند خپله مقاله واوروله. بيا د افغانستان د راديو تلويزيون تکړه وياندې زرغونه رسا د استاد الفت يو ټوټه نثر چې «جگ برجونه» نوميری، ولوست.

وروسته له هغه ممتاز ارمان «د استاد الفت د شعر په ورشو کې» تر سر ليک لاندې خپله مقاله ولوستله. ور پسي سپين تني د الفت څو رباعي گانې واورولې. بيا استاد گيرس هيله وکړه چې د الفت يو شعر به له يو روسي شعر سره پرتله کړي. د غونډې وروستۍ برخه پوښتنو او ځوابونو ته ځانگړې شوې وه.

زما (اصف بهاند) خو داسې پلان و چې د دې سيمينار مقالې به د يو کتاب په بڼه چاپېږي، خو د مهاجرت چاپېريال او شرايطو زموږ لاسونه داسې را تړلي وو چې نه يوازې د کتاب د چاپ جوگه نه شو، بلکې په سيمينار کې لوستل شوې مقالې هم له ليکوالو سره پاتې شوې.

د مهاجرت او خوارۍ مزدورۍ په اړه و دور کې ليکوال ياران لکه و چې پانې چې باد په هوا کړي، داسې سره خواره واره شول، چې بيا يې پيدا کول او يوځای کول نا شونی کار و. اوس چې زه هر ليکوال سره اړيکې نيسم را ته ويل کيږي چې هغه يادداشتونه زما په واک کې نه شته.

داوس له پاره يوازې زما خپله مقاله زما په واک کې ده. په دې مقاله هم زه داسې حساب نه کوم لکه په کابل کې مې چې کومې مقالې د معتبرو ماخذونو په شتون او د استادانو تر لارښوونې لاندې ليکلې. دا مقاله مې د فرهنگي دوستانو په ډير ټينگار او د ډيرو محدودو ماخذونو نه په استفادې سره، د خپلې حافظې په مرسته ليکلې ده. په مقاله کې د الفت په باب ښايي د ځينو څيړونکو نظريات راغلي وي چې ما په قوسينو کې نه دي نيولي، دلته زما مقصد ناوړه استفاده او د لوستونکو غولول نه دي، بلکې د دقيق ماخذ نه شتون و. په هر صورت دا مقاله په هغه وخت کې چې څه ډول ليکل شوې ده، کټ مټ يې دلته خوندي کوم:

## د الفت نثر عاطفه ده

### «کوچنیان باید په علم پسې ولاړ شي او د علم رڼا له ځان سره راوړي.»

(الفت)

په الفت باندې خبرې کول، د افغانستان په معاصرو ادبیاتو باندې خبرې کول دي. په الفت باندې خبرې کول د پښتو د اوسني شعر او نثر پر تومني باندې خبرې کول دي. د څیړنو له مخې د اوسنیو پښتو ادبیاتو سر لاري دغه کسان ښودل شوي دي:

منشي احمد جان، میراحمد شاه رضواني، استاد راحت زاخيلي، مولوی صالح محمد، عبدالحی حبيبي، استاد قیام الدین خادم، پاینده محمد زهير، جرار، روهيلي، ننگر هاری، صابرساقي، موسی شفیق، رشاد، رښتین، بینوا او استاد الفت. دغو خلکو په نوي ډول، د نوي وخت غوښتنې او پوښتنې په نثر کې طرح کړې دي. د دوی نثرونو ته کیدای شي د نویو ژانرونو په خوا د یو حرکت پیلامه و وایو.

استاد الفت د همدې دورې د نثر شهکارونه ایجاد کړل. الفت هم شعر لیکه او هم نثر. کله چې د ده ټول منثور او منظوم آثار له نظره تیر کړو، لیدل کېږي چې د الفت نثر د ده له شعر نه اوچت دی.

د الفت د خلاقیت ډیره برخه د ده په نثر کې ده. کله، کله دی په شعر کې ډیر عالي مطالب رانغاړي، خو په نثر کې د ده تخیل ډیر قوی دی. په حقیقت کې د ده تخیل، د ده په نثر کې ډیر ښه ځلیدلی دی.

غوره نثرونه د الفت د نثرونو شهکار دی. لوړخیال، هنري مزیت او ژور انتقاد د ده په نثر کې سره اوډل شوي دي. د الفت نثر ساده او روان دی او د ده په نثر کې که د فکر او معنی څه ښایست شته، هغه یې په ساده ګی او آسانی کې دی او په خپله الفت وایي چې دا آسانی په ډیرو مشکلاتو لاس ته ورغلي ده.

الفت وایي چې:

«دغه نثر چې زه یې لیکم، څه ایغ نیغ حسن څوک نه شي په کې موندلای، ټوله ښکلا او حسن یې په ساده ګی کې دی او که دا نثر رواج ومومي او نوي لیکوال دغه سبک غوره کاندې، ما به د خپل زیار او زحمت ډیر ښه اجر موندلای وي او خوښ به يم چې یو څه خدمت مې وکړای شو.» (غوره نثرونه، د پښتو ټولني چاپ، د مقدمې ج مخ) کیدای شي د الفت نثر له شعر سره سیالي وکړي. کوم وخت چې دی نثر لیکي، نو د فطرت ډیر واره او نازک دقایق ویني او څرګندوي یې. د انسان د ټولنیز ژوند ډیر اړخونه په داسې ژبه بیانوي چې لوستونکی د ده استدلال په ښه ډول قانع کوي.

د الفت په نثر کې کوم فلسفي یا تاریخي استدلال نه شته، خو د فطرت له هره ګوته داسې دلایل او براهین راباسي چې تر هر ډول منطقي استدلال ښه او ټینګ وي. د ده هنر دا دی چې ځانته ځانګړې لار لري او د ژوندانه عادي پېښې د ده له پاره د شعر یا نثر ډیره ښه موضوع وي.

کله، کله د الفت نثر تر نظم خوروي. خلک وایي چې نظم پېودل دي او یو ناظم مرغلي پېي، خو الفت په نثر کې هغه لوړ کارکوي چې یو شاعر یې په شعر کې کولای شي. د ده نثر ډیر ځلي له شعر نه هم ښه وي. علامه حبيبي د الفت د هنر ښیګڼې درې ښودلي دي:»

- جمال او ښکلا چې د الفاظو او کلماتو انتخاب او پېودنه ده.

- ډیر ښه او قوي استدلال چې د الفت له پاره د دنیا ټول مظاهر د استدلال څرګندې ښي دي.

- انتقاد د ده د هنر څټه ښه ده. «(غوره نثرونه، د پښتو ټولني چاپ، د پېژندګلوئ -د- ه مخونه)

استاد بینوا په اوسني لیکوال کې د الفت پر نظم او نثر خبرې کړې دي او ده ته یې د دواړو هنرونو د استاد خطاب کړی دی. دی زیاتوي:

«د الفت د نثر خورې ټوټې له هره حیثه زړه وړونکې دي. دی په دې منثورو ټوټو کې اجتماعي دردونه په ښو اغېزناکو الفاظو بیانوي.» (اوسني لیکوال، لومړی ټوک، ۹۲ مخ)

د الفت د نثرونو د شکل په برخه کې باید و وایم چې دا نثرونه د اوسنیو رایجو نثرونو قالب او پیروي نه ده، بلکې دا نثرونه د نویو ژانرونو خوا ته د حرکت پیلامه ده، د الفت د تخليقي آثارو له لوستلو وروسته ویلای شو چې الفت د اوسنیو پښتو ادبیاتو یو لوی او مبتکر شخصیت و. دی د پخوانیو او اوسنیو ادبیاتو تر منځ، د اتصال یوه نوي مبتکره کړی ده. پښتو ژبې او ادبیاتو ته الفت تر ټولو غوره ډالی غوره نثرونه دي.

که څه هم شعر او نثر د مانا له پلوه دوه متضاد کلمات دي، خو کله، کله سره ورته هم شي، دوستان هم شي او ملګري هم. همدغو نثرونو او شعرونو له الفت سره جفا او وفا هم کړې ده. کوم وخت چې الفت فکر کاوه او څه یې لیکل نو:

- له بچو او کورنۍ سره یې لږ وخنډل.

د پاڼو شمېره: له 3 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ [maqalat@afghan-german.de](mailto:maqalat@afghan-german.de)

یادونه: دلیکني د لیکنيزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولی

- د خپلو آثارو قیمت یې له چا و نه غوښت.  
 - هر چا ته یې مینې ښکاره شو.  
 - د څه لیکلو په فکر کې لمونځونه هم ور نه قضا شول.  
 - ډیر ځلي یې خپل لیکلي شیان وڅیړل، خو بل وخت یې د کاغذونو ټوټې د مطالبو د پوره کولو او سمولو له پاره سره برابرول.  
 - کله خپل فکر ور ته لوړ ښکاره شوی او کله یې بیا خپل فکر او خیال ته په حقارت کتلي دي.  
 - کله د یوې هدیرې یوه قبر ته تللی دی.  
 - ډیر ځلي د یوه سیند د اوبو شرهاري ته ناست دی.  
 - دی راتلونکی نسل او راتلونکي لیکوال خپل اجر او لاس مزد شمیري.  
 - او کله یوازې توب لوی نعمت گڼي.  
 - په دغسې حالاتو کې الفت نثر لیکلی دی.  
 الفت وايي چې:

«د لیکلو فن ډیرې، ډیرې جگرخونی لري او ډیر ځله داسې کیږي چې یو لیکوال یوه شپه په ویننه سبا کړي او یوه جمله پیدا کړي یا یوه لیکه هم و نه شي لیکلای.» (غوره نثرونه، ب مخ)

د الفت د نثرونو له ژورې مطالعې نه ښکاري چې دی د دوو نسلونو په منځ کې لوی توپیر گوري.  
 الفت وايي:»

که اولادونه میندو غوندي وای،  
 له غرونو څخه به لالونه نه پیدا کیدل،  
 له دریابونو څخه به مرغلي نه را وتلي،  
 له آبشارونو نه به بریښنا نه راوتله.  
 که څوک خپل زلمي زوی ته زړه بوډی په نکاح اخلي یا خپله پیغله لور اتیاکلن بوډا ته ورکوي، بښه نه کوي.  
 زړه تربیه او نوی نسل همدغسې وگڼي.»  
 دا هم وگورئ:

## خدمتگار

«هلته یو ړوند بې لارې روان و، هغه په سمه لار برابر کړ، مگر ړوند پوه نه شو چې زما رهبر څوک دی.  
 یو بل په خواږه خوب ویده و، په خوا کې یې یو منگري سر را اوچت کړ، هغه په بیړه و واژه او ویده هماغسې نا خیره پاتې شو.  
 د شپې په مسجد کې ناروغه مسافر زگیروي کول، هغه یې په خدمت کې شپه سبا کړه، مسافر سباوون خوا ته مړ شو او خپل زړه سواندی خدمتگار یې و نه پیژانده،  
 هغه په لاره روان و، یوه ماشوم ته یې یو موټی میوه ورکړه،  
 یوه تږي ته یې په بیدیا کې اوبه ورکړې،  
 له یوه وري سره یې خپله بوډی نیمه کړه،  
 مگر یوه هم و نه پیژانده، چې دی څوک دی.  
 له دې لویې لارې نه هغه ډیر اغزي او کاني لري کړل، خو څوک چې سبا پردې لاره راځي د هغه له خدمت څخه نه خبریږي او هغه نه پیژني.  
 په رښتیا چې مور خپل خدمتگاران نه پیژنو او باداران بښه پیژنو.» (غوره نثرونه، ۷مخ)  
 الفت د فکر آزادي ډیره لوره گڼي. دی وايي:

«زه د فکر آزادي له هر څه نه پورته گڼم. هر څوک له ځانه خاوبدي کوم، مگر خپل ځان او خپل وجدان خوشحاله ساتم.» (غوره نثرونه، ۲۲مخ)

دغه راز استاد الفت مینه او عاطفه له هر څه نه لوره گڼي. الفت بښه گټه د میرو او پسونو په غوښه کې نه ویني، بلکې د هغو په وړیو کې یې لټوي.  
 دی وايي:

د پاڼو شمیره: له 4 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ [maqalat@afghan-german.de](mailto:maqalat@afghan-german.de)  
 یادونه: دلپیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

«بښه څير شئ، قصابي پريږدئ. له ميرو او پسونو نه بل شان گټه واخلي. د وريوو له پوستكو نه پوستينونه مه جوړوئ. له وريو نه يې بښه توکي جوړکړئ.»

د الفت ټول نثرونه بښه شعارونه دي. دی د پرمختگ او تمدن بښه مبلغ دی. ده يوازې د «خبرات» نومي نثر په ليکلو سره يې دومره لوی کار تر سره کړی چې لوی گوندونه او اخبارونه يې نه شي تر سره کولای. د زيارت ډيوې او د مزار لوحه يې د ناوړه دودونو پر ضد هغه بغاوت او چيغه ده چې آزانگي به يې پيړی، پيړی اوريدل کيږي. دا هغه ډيوې دي چې تر اوسه د هغه لوستي په زړه کې بليري چې يو وار يې د دغې ډيوې رڼا ليدلي وي. د زيارت ډيوې، د ذهنونو د رڼا کولو ډيوې دي، وگورئ:

### د زيارت ډيوې

«د جمعي مبارکه شپه وه. خلک زيارت ته تلل او ډيوې به يې بلولي. ځينو به په خاورينو ډيوو کې تيل اچول او ډيوې به يې لگولي. په زيارت کې ډيري ډيوې روښانه شوي او خلک خپلو کورونو ته لاړل. هلته هيڅوک پاتې نه شول او ډيوې ټولي د زيارت په اروا بلې وې. زه چې کور او کلي ته راغلم، په کلي کې د غريبانو کورونه تياره وو. هغوی تيل نه درلودل، ځکه په تورتم کې ناست وو. څوک چې په ثواب پسې گرځيدل، ټولو د زيارت ډيوې ولگولي او د خوارانو غريبانو له حاله نا خبره وو. هو! د غريبانو په کورونو کې تياره وه، ځکه چا نه ليدل. په دوی باندې يوازې د خدای نظر و او بس. د دوی ډيوې دي خدای ولگوي، مور به د زيارت ډيوې بلوو.» (غوره نثرونه، ۴۱ مخ)

الفت ماشومان له هر چا نه لوی او مهم گڼل. د ده د نثرونو لوی هدف دا و چې بايد خلک د زمان په تقاضا ځان پوه کړي. الفت په خپلو نثرونو کې واقعاً د ژوند نغمې غږولي. الفت خو هسي هم الفت و، خو که غواړئ الفت وپيژنئ، د ده له نثر څخه يې وپيژنئ، زما له نظره الفت وپيژنئ:

الفت غوره نثرونه دی،  
الفت غوره اشعار دی،  
الفت املا او انشاء دی،  
الفت د زړه وينا ده،  
الفت لاروی مدرس دی،  
الفت ژوند دی،  
الفت نوی نسل دی،  
الفت فکري عابد دی،  
الفت نوی درس دی،  
الفت قوي او ضعيف دی،  
الفت بښه گټه ده،  
الفت د اخترورخ ده،  
الفت فاتح دی،  
الفت اباسين دی،  
الفت د کور ډيوه ده،  
الفت لياقت دی،  
الفت حقيقت دی،  
الفت شعر او ادب دی،  
الفت د ادب راز دی،  
الفت نوی کال دی،  
الفت نوی نيالگی دی،  
الفت د فکر پالونکی دی،

د پاڼو شميره: له 5 تر 6

الفټ د ژوند نغمه ده،  
الفټ نوی فکر دی،  
الفټ سیند دی،  
الفټ سبا دی،  
الفټ د پسرلي گل دی،  
الفټ بي گناه بندي دی،  
الفټ رواني اوبه دي.  
الفټ لور خيالونه او ژور فکرونه دي،  
الفټ شعر او فلسفه ده،  
الفټ قانون دی،  
الفټ بڼه حاکم دی،  
الفټ مينه ده.  
او...  
الفټ نثر دی،

د الفټ نثر

زموږ د کلو

د باغچو

د وللو گلو عصاره ده

د الفټ نثر عاطفه ده.

د شپار سمي برخي پای

---

د پاڼو شميره: له 6 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ [maqalat@afghan-german.de](mailto:maqalat@afghan-german.de)  
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په خیر و لولئ